

На 28 март 2018 г. в Аулата на Нов български университет пред студенти и преподаватели от департамент „Право“ бе изнесена публична лекция на тема „Особености на съдебната система на САЩ“. Лектор бе съдия Елизабет Стонг – федерален съдия в Съда по несъстоятелността на Източен окръг Ню Йорк¹. Организатори на събитието бяха департамент „Право“ на НБУ и Българският институт за правни инициативи.

¹ Елизабет Стонг работи като съдия в Съда по несъстоятелността на Източен окръг Ню Йорк от 2003 г. Преди да заеме тази длъжност е била партньор и сътрудник в кантората Willkie Farr & Gallagher в Ню Йорк, сътрудник в Cravath, Swaine & Moore и съдебен помощник на почитаемия Дейвид Мазони, окръжен съдия в Окръг Масачузетс. Съдия Стонг е член на Съвета за международни отношения и на Съвета и Комисията по членството на Американския правен институт. Тя е и член на борда и на изпълнителния комитет на Института за юридическа практика, член на борда на P.R.I.M.E. Finance, международна организация за разрешаване на спорове, която насърчава обучението на съдии по сложни финансови спорове, и член на борда на директорите на Нюйоркската асоциация на Юридическия факултет на Харвард. Съпредседател е на Нюйоркския клон на Фондацията на американската адвокатска колегия. Членува в Постоянната комисия за безвъзмездна и обществена защита на Американската асоциация на юристите, представител на Националната конференция на федералните първоинстанционни съдии на Американската асоциация на юристите пред Събранието на делегатите на Американската асоциация на юристите. Член е на Съвета на бизнес секцията на Американската асоциация на юристите. Съпредседателства Адвокатския гилдийн съвет на град Ню Йорк. Член е на Консултативния съвет на Съдебния център на Адвокатската асоциация на окръг Ню Йорк. Член е на Борда на директорите на Нюйоркския правен институт. Хоноруван преподавател е в Юридическия факултет на Бруклин и в Юридическия факултет на Университета „Сейнт Джон“. Съдия Стонг участва активно в изграждане на съдийски умения на международно ниво, обучавала е съдии на пет континента, включително в Централна Европа, Северна Африка, Близкия изток и Арабския полуостров като експерт към Световната банка, Международната финансова корпорация, Министерството на търговията на САЩ – Програма за развитие на търговското право. Консултирала е Върховния съд на Китай и Върховните народни съдилища в Пекин и Гуанджоу. Участвала е в съдийски семинари в Камбоджа, Бразилия, Аржентина и Чили. Изборен член е на Европейския правен институт и съветник към проекта ELI-UNIDROIT Принципи на транснационалния граждански процес.

ОСОБЕНОСТИ НА СЪДЕБНАТА СИСТЕМА НА САЩ

Елизабет Стонг,

Съд по несъстоятелността на Източен окръг Ню Йорк

Съдия Стонг бе приветствана от **проф. д-р Екатерина Михайлова** – ръководител на Департамент „Право“ на НБУ:

- Добър ден на всички! Днес наш гост е г-жа Елизабет Стонг. Тя е федерален съдия в Съда по несъстоятелността на Източен окръг Ню Йорк. Освен това е била адвокат и има достатъчно сериозна професионална биография на юрист. Този факт е впечатлил някои от колегите студенти, които споделиха с мен за солидната подготовка на г-жа Стонг. Предстои ни интересна и полезна лекция. Помолих съдия Стонг в началото да разкаже накратко за структурата на съдебната система в Съединените американски щати, защото вече имахме повод на друга публична лекция да констатираме, че тази информация представлява интерес за вас. След което ще преминем и към по-конкретни въпроси, които вие бихте искали да ѝ зададете. Присъстват студенти от всички курсове, които изучават специалността „Право“ в Нов български университет, достигнали до различни нива в своето образование, които проявяват интерес към днес обсъжданата тематика. Давам думата на съдия Стонг.

Федерален съдия Елизабет Стонг:

- Добър ден! За мен е огромно удоволствие, че отново съм в София. Може би сте прочели, че съм била адвокат в продължение на двадесет години. Бях партньор в една от най-големите адвокатски кантори в Ню Йорк. По-голямата част от клиентите ми бяха от „Уолстрийт“ (Wall Street)². Преди петнадесет години станах съдия.

Аз съм федерален съдия. Съдебната система на САЩ включва федерални съдилища и щатски съдилища. Федералната съдебна система е създадена по силата на чл. 3 на Конституцията на САЩ.

Работя в Съд по несъстоятелността, който е федерален и първоинстанционен съд. Това е Съдът, пред който се подават всички иски молби по обявяване в несъстоятелност. Няма значение дали става въпрос за несъстоятелност на най-големите компании или за несъстоятелност на физически лица. Несъстоятелността като правен институт е предвидена в Конституцията на САЩ. Въпросът за несъстоятелността е изключително и само от компетентността на федералната съдебна система. Има и други дела, които могат да се разглеждат единствено от федералната съдебна система. Съществуват и такива казуси, по които исковете могат да бъдат заведени както в щатски съд, така и във федерален съд. Това са делата, по които ищецът и ответникът са от различни щати. Например ищецът е от щата Калифорния, а ответникът е от щата Ню Йорк. В миналото смисълът на това положение е бил, ако по едно дело ищецът е от щата Калифорния и заведе в Калифорния иска, в някаква степен би било несправедливо за насрещната страна, която е от щата Ню Йорк. Така се създава усеща-

² На „Уолстрийт“ („Улица на стената“) се намира Нюйоркската фондова борса. През XVII в. улицата формира северната граница на Ню Амстердам (селище, превърнало се в град Ню Йорк). Европейските заселници тук построяват през 1653 г. стена за защита от нападенията на местните индиански племена. Предпазната стена е изградена от африкански роби и е висока 4 метра. С времето „Уолстрийт“ става нарицателно име за финансовите пазари на града и дори за икономиката на САЩ, защото на нея се намират седалищата на основните икономически институции и компании в държавата.

нето за справедливост. Един от основните принципи, върху които ние разсъждаваме като съдии, е съдебните производства и делата, които разглеждаме, да са не само справедливи, но и наистина да са такива. И това се отнася и до нашето собствено поведение.

Когато станах съдия, моето положение се промени коренно. Всички федерални съдии в нашата система се назначават. Има щати, в които щатските съдии се избират пряко от гражданите, както това се случва на парламентарни избори. Болшинството федерални съдии са пожизнено назначени от Президента на САЩ. Тяхното назначение трябва да бъде утвърдено от Сената. Първоинстанционните съдии по несъстоятелност се назначават от апелативния съд в съответния съдебен район. Нашето назначение е 14-годишно. След като изтече този срок е възможно да бъдем преназначени. Аз например много скоро бях преназначена. Вече почти петнадесет години съм съдия.

Когато станах съдия, имаше и друга промяна в живота ми. Това е, че говоря само седнала с хората. Разбира се, нося черна тога. Когато влизам в съдебната зала, разсилният дава знак – всички се изправят на крака. Сядам на съдийската банка и казвам „Добро утро! Моля, седнете!“. Докато бях адвокат и влизах в съда, аз бях тази, която говорех със съдиите права. Много е важно адвокатът да владее добре техниката на вербална комуникация в съдебната зала. Трябва да говорите високо и ясно, но не трябва да оставяте впечатлението у останалите, че викаете. Тъй като, когато сте в ролята на адвокат, вашата задача е да убедите другата страна. Трябва да говорите така, че останалите да искат да ви слушат. Същото се отнася и за съдията. Като съдия аз искам хората да слушат това, което им казвам, и не само да слушат, но и да го чуят.

Сега ще ви разкажа съвсем накратко за американската съдебна система. И ще започна с моя съд – Съдът по несъстоятелност. Може да не сте чували за него. Но може би сте чували за някои от много известните дела, които е разглеждал нашият съд. Делата, свързани с авиокомпаниите, много от най-големите универсални вериги магазини в Щатите, някои от най-големите компании в света, както и някои от най-големите измами в света като делото „Енрон“. Също така стотици хиляди дела на физически лица, които ние наричаме „потребители“, които в САЩ ние наричаме „потребителска несъстоятелност“, защото тези лица не могат да си платят таксите. И затова аз обикновено казвам, че Съдът по несъстоятелността дава „втори шанс“. Дава шанс на търговските дружества да се възстановят след криза. Даваме шанс и на семейства. В едно от решенията си Върховният съд на САЩ определя Съда по несъстоятелността като „Съд на Новото начало“. В случая не става дума за хора, които се опитват да измамат системата, да не си платят сметките и да не си върнат задълженията. Това са почтени хора, изпаднали в някаква ситуация, поради която не могат да покрият задълженията си. Съдът по несъстоятелността е съдът, който решава проблеми. Основният акцент в неговата работа се поставя върху това, което се случва в рамките на съдебната зала.

В началото, когато се открие производство по несъстоятелността, представителите на дружества и предприятия трябва да присъстват на заседанията ежемесечно. След старта на делото подканвам страните да се представят. Аз държа да знам детайли относно живота и дейността на хората, с които работят. Мисля, че това е най-правилният подход за подобни случаи. Защото всички в съдебната зала така се сближават. В рамките на едно съдебно заседание се предявяват искове, след това има пледоарии, аз взимам решение, като преценя какво да приема, какво да отхвърля. Най-същественото както при делата по несъстоятелност, така и при всички останали дела е да проявяваш внимание и да слушаш с интерес това, което ти казва отсрещната страна. Може би това, което споделям, ви звучи странно, предвид факта, че съм съдия. Защото, погледната отстрани, работата на съдията се състои в това да каже кой печели и кой губи едно дело. И това, разбира се, е много съществено. Защото изслушваме свидетели, трябва да преценим кой казва истината. Но това е нещо, за което си

дадох сметка много скоро след като бях назначена за съдия. Истината е много важна, но тя може да бъде изключително сложна. Възможно е пред вас да се явят трима свидетели, които да разпитате, и тримата да опишат едно и също събитие без никой от тях да излъже и да го опишат по напълно различен начин. И това е една от причините работата на съдиите да е толкова значима. Защото понякога съдът, за да нареди целия пъзел, трябва да намери абсолютно сам правилното място на всяко парченце.

Мисля, че в нашия Съд по несъстоятелността доста добре се справяме с тази задача. Имаме страшно много дела. В САЩ през миналата година са били заведени 800 000 дела по несъстоятелност. От тях приблизително 25 000 са случаите на търговска несъстоятелност. Всички останали дела са за несъстоятелност на физически лица. Както виждате, този съд изпълнява изключително важна роля, макар да не сте чували за него. Нека последното да не се възприема като упрек, защото, докато не станах съдийка, аз също не бях чувала за него.

В началото на професионалната ми кариера започнах да представлявам като адвокат пред съда големи търговски компании. В рамките на юридическата традиция в САЩ обикновено от адвокатите се очаква и те го правят, е да работят *pro bono*. Така че съм представлявала и хора, които нямат никакви пари, които са изхвърляни от жилищата си в буквалния смисъл на думата. Например уволнени работници, които считат, че са уволнени неправомерно от работодателя си заради дискриминация. Когато станах съдия, си дадох сметка, че фактът, че съм представлявала както огромни търговски дружества, така и обикновени хора с не по-малко сериозни проблеми, ми е помогнал да науча много ценни и полезни за мен неща.

Сега ще се опитам да позиционирам Съда по несъстоятелност в общата рамка на съдебната система. Съдът по несъстоятелността е част от първоинстанционния федерален съд. Във всеки щат има поне по един първоинстанционен съд по несъстоятелността. В Ню Йорк, тъй като населението е огромно, има четири федерални съдилища. Това са четирите съдебни района на Ню Йорк – Южен, Северен, Източен и Западен. По същия начин е районирани в щата Калифорния поради големите размери на щата. В щати като Масачузетс и Кънектикът федералният съд е само по един. Петдесет са щатите, заедно с федералния район Колумбия и 94 федерални съдебни района. Във всеки федерален съдебен район има първоинстанционен съд и съд по несъстоятелността. На цялата територия на САЩ функционират 12 федерални апелативни района. На федерално апелативно ниво щатите са групирани. Сред тях районът Колумбия е с различен статут. Третата инстанция е Върховният съд на САЩ. Това е съдът от най-висок ранг. В нашия първоинстанционен съд по несъстоятелността разглеждаме делата в едночленен състав.

Характерна особеност на нашата система и изобщо за англосаксонските правни системи е, че хората стават съдии в средата на своята професионална кариера. Разбира се, има много начини да станеш съдия. Но повечето съдии са бивши адвокати с доста солидна практика. На апелативно ниво са тричленни съставите. Всяко постановено от първата инстанция решение може да бъде обжалвано пред по-високата инстанция. Върховният федерален съд на САЩ се състои от девет съдии. Винаги заседава в 9-членен състав. Много често решението се взима с единодушие. По спорните дела не винаги е така. Тогава решенията се приемат с обикновено мнозинство. Понякога се представят особени мнения. В тези случаи съдиите са много внимателни и прецизни. Това е така, защото понякога предмет на тези особени мнения е тълкуването в каква насока следва да се развие законът в бъдеще. Тъй като тези дела, по които решенията се взимат с обикновено мнозинство, са предмет на много засилено медийно отразяване, то незначително внимание се отделя на това, че повечето от решенията се постановяват при пълно единодушие. Някои историци на правото са забелязали, че по противоречиви дела съдът полага изключително усилие и всички съдии се стараят решението да се вземе с единодушие. Например по делото *Браун срещу*

Министерството на образованието (1954; 1955 г.)³, с което се отменя расовата дискриминация в училищата в САЩ, решението е прието с единодушие. Решението по знаковото дело *Миранда срещу Аризона* (1966 г.) има друго мнозинство⁴.

Нещо, което изненадва колегите ми в други държави, е обстоятелството, че на федералните съдии в САЩ е непозната т.нар. „пензионна възраст“. Някои от тях заседават на 70-годишна, на 80-годишна и повече възраст. Това пожизнено назначение е предвидено в Конституцията на САЩ като гаранция за независимостта на съдебната система.

Държавното управление в САЩ в широк смисъл се състои от три власти. Това са изпълнителната власт, оглавявана от Президента, законодателната власт, олицетворявана от Сената, и съдебната власт. Това на практика са политическите власти в държавата, защото техните ръководители се явяват на избори и се избират. Третата власт е съдебната власт, създадена на основание чл. 3 от Конституцията на САЩ. Тя е неутрална и изцяло деполитизирана. Хората много често задават въпроса: кой избира съдиите? Отговорът е: никой. Начинът, по който функционира нашата съдебна система, се определя като изключително удачен. Понякога на съдиите се налага да постановяват непопулярни решения. Защото конституционни права имат както популярните граждани, така и не особено популярните личности. Тези конституционни права позволяват да се защитават както прекрасни идеи, така и за съжаление, ужасни възгледи. Аз не съм наказателен съдия, но имам колеги, които се произнасят по дела и често остават неразбрани от общността, в която е извършено престъплението. Затова съдийската независимост се гарантира с пожизненото назначение. Отделно от нашата система във всеки щат действат т.нар. „щатски съдилища“. Всеки щат по собствено усмотрение въвежда система за назначаване на щатски съдии. В много от щатите съдиите се назначават. Обикновено от губернатора на щата. Има и такива щати, в които съдиите се явяват на избори. Системата в Ню Йорк е смесена. Много от първоинстанционните съдии на щатско ниво се избират. Апелативните съдии и върховните съдии се назначават. Тези длъжности в щатската система не са пожизнени, но са с дълга мандатност. Целта на тази смесена система, от една страна, е да се даде правото на хората да изразят мнение кой

³ Делото, което става известно като „Браун срещу Министерството на образованието“, е името на делото, дадено на пет отделни случая, които са изслушани от Върховния съд на САЩ по въпроса за сегрегацията в държавните училища. Въпреки че фактите по всеки случай са различни, основният въпрос във всеки от тях е конституционността на държавно спонсорираната сегрегация в държавните училища. Виж по-подробно на: <http://www.uscourts.gov/educational-resources/educational-activities/history-brown-v-board-education-re-enactment> - посетен на 17.04.2018 г.

⁴ През 1966 г. Върховният съд на САЩ решава, че всякакви показания (самопризнания или оправдания) могат да бъдат използвани в съда, ако обвинението докаже, че заподозреният, преди да бъде разпитван, е информиран за правото му да ползва адвокат и да не свидетелства срещу себе си. Решението е посрещнато нееднозначно. Дори сред самите върховни съдии няма единодушие. Петима от съдиите гласуват за решението – председателят Уорън и съдиите Блек, Дъглас, Бренън и Фортас. Трима от тях не поддържат произнесеното решение изцяло (Харлан, Стюарт и Уайт), а съдия Кларк изразява особено мнение отчасти. Въпреки това делото е върнато на първоинстанционен съд, а полицията на САЩ се налага да въведе задължителна процедура по зачитане на правата на задържаните чрез „правилото Миранда“, което гласи задължителното произнасяне при арест на следното: „Имате право да запазите мълчание. Всичко, което кажете, може и ще бъде използвано срещу вас в съда. Адвокатът ви може да присъства на разпитите. Ако не можете да платите за адвокатски услуги, ще ви бъде предоставен държавен защитник. Ако решите да отговорите на каквито и да е въпроси в отсъствието на адвокат, все още имате правото да спрете да отговаряте на въпросите, докато не разговаряте с адвокат. Знаейки и разбирайки правата си, както ги обясних, желаете ли да отговорите на въпросите в отсъствието на адвокат?“. Виж: <http://www.uscourts.gov/educational-resources/educational-activities/facts-and-case-summary-miranda-v-arizona> - посетен на 17.04.2018 г.

трябва да бъде съдия, кой трябва да правораздава, а от друга страна, управленските нива да имат възможност на преценка чрез назначенията.

Студентски въпрос:

- Моят въпрос е свързан със системата на федералния съд по несъстоятелност. Може ли да разкажете исторически как се е появил съдът и защо трябва да има несъстоятелност на физически лица, понеже към настоящия момент в България има диспут относно въвеждането на този институт в националната правна система?

Федерален съдия Елизабет Стонг:

- Както казах вече, историческата предпоставка за създаването на Съда по несъстоятелността е чл. 1 от Конституцията на САЩ, който предвижда въвеждането на такива съдилища, но и допуска натурализация на гражданите. Причината е, че когато е основана държавата, хората, които са го направили, са приели, че тези идеи са достатъчно важни, за да бъдат изведени като принципи на Конституцията. От написването на Конституцията са изминали над 200 години, системата на съдилищата по несъстоятелност е претърпяла доста промени. Не мога да ви разкажа в подробности за историята на федералните съдилища по несъстоятелност, но зная, че преди много години делата по несъстоятелност са се завеждали пред един общ федерален специализиран съд. Но през последните петдесет години съдилищата по несъстоятелност са специализирани съдилища. И тъй като делата по несъстоятелност са толкова важни, има съдебни райони, в които освен съд по несъстоятелност няма други федерални съдилища. Това е така, защото делата по несъстоятелност на физически лица са пряко свързани с тяхното местожителство. Ето защо съдилищата по несъстоятелност са част от националната съдебна система, но от друга страна, са тясно свързани с района, в който функционират.

Вчера в София се проведе конференция дали трябва да бъде въведен институтът на несъстоятелност на физическите лица. Моето лично мнение, което, разбира се, се базира на професионалния ми опит, е, че инструментът на несъстоятелност на физическите лица може да е много важен както за отделните лица, така и за обществото, икономиката и цялата правна система. В рамките на една икономика се случва определен брой хора (добре е това да не е значителен брой хора) да не могат да погасят задълженията си не защото са били нечестни, не заради това, че са извършили измама, а просто поради това, че им се е случило нещо лошо. Случило се е например да се разболее човек или е загубил работата си. Развел се е. Такива неща се случват, за съжаление, от време навреме в живота на всеки. Изследователите на дела по несъстоятелността отдавна са установили, че болшинството дела по несъстоятелност стартират поради подобни събития. Но несъстоятелността на физическите лица (потребителите) дава на такъв човек възможност да си „поеме въздух“. Мнозинството от необезпечените задължения могат да се предоговорят, като обезпечените си остават такива. Особени категории задължения (публични задължения), като например данъците за предходната година, не могат да се опростят и трябва да бъдат изпълнени. Но при изпълнение на всички процедури повечето задължения могат да бъдат опростени.

Държа да подчертая, че това производство по несъстоятелност защитава и кредиторите. Защото в такива производства се ликвидират и реализират активи от масата по несъстоятелността и така ще бъдат разпродадени огромни активи с изключение на незначителен дял от вещите (несеквестируеми по закон като форма на защита). В нашата система в делата по несъстоятелност се назначава синдик, чиято основна задача е да открие активите и имуществото, които трябва да се реализират, за да се удовлетворят претенциите на кредиторите. Много лесно е основният акцент да се постави основно върху длъжника. Но в рамките на тези производства кредиторите успяват да си възстановят милиони долари задъл-

жения. Причината е, че в рамките на едно производство по несъстоятелност всички страни се събират заедно. Освен това процесът е справедлив. Всички кредитори получават удовлетворение в рамките на съответния дял и на справедливото. Производството по несъстоятелност е прозрачно. Всеки знае, че едно лице е подало молба, за да бъде обявено в несъстоятелност. Всички кредитори се уведомяват. Всички получават информация с какво имущество разполага длъжникът, на кого дължи пари, колко пари дължи. И тези обстоятелства също са в полза на кредиторите. Затова аз подкрепям системата на делата по несъстоятелност на потребителите. Ежедневно тя помага. Виждам колко е необходима както на длъжниците, така и на кредиторите. Много Ви благодаря за въпроса. Знам, че в България се води дискусия по тази тема.

Студентски въпрос:

- Има ли краен срок за произнасянето по делата?
- Имат ли давност актовете по тези производства?

Федерален съдия Елизабет Стонг:

- Отговорът ми на първия въпрос е, че срокът за произнасянето е възможно най-кратък. Такива са делата, при които липсват усложнения за работниците. И това наистина се случва. Но има и по-сложни казуси. До шест месеца при търговската несъстоятелност, когато трябва да е започнало делото и да се провеждат заседания. Производството по несъстоятелност е структурирано така, че основните стъпки се случват веднага след даване на ход на делото. Тоест в първите дни и седмици след това. Защото, ако има търговска несъстоятелност и някой е подал молбата във вторник, аз мога да насроча заседанието в сряда, за да могат работниците да получат заплатите си в петък. Съдът по несъстоятелността решава проблеми и затова е толкова важно времето. Затова производството трябва да позволява бързо насрочване на заседанията.

Относно втория въпрос: оказва се, че физическо лице, което е подало молба за обявяване в несъстоятелност, е с доста висок кредитен риск. След като е обявено в несъстоятелност лицето, в рамките на следващите осем години то не може да подава искане за обявяване в нова несъстоятелност. Кредиторът знае, че в следващите осем години това лице няма как да заведе такова дело. От субективна гледна точка кредиторът знае, че длъжникът си е „научил урока“. Има случаи, в които след приключване на делата потребителите заявяват: „Г-жо съдия, обещавам, че повече никога няма да допусна да бъда обявен в несъстоятелност“. В рамките на няколко месеца на тези лица ще се намери кой да им предложи кредитни карти с нисък лимит. Може да има допълнително изискване заплатата ти да се превежда от работодателя в същата банка. Животът си продължава. И това е смисълът на новото начало.

Студентски въпрос:

- Като човек, който произлиза от континенталната правна система, имам очаквания съдиите да имат разписани структурни правила, към които да се придържат много точно и неотклонно. Докато в щатските съдилища съдиите в различна степен участват в производството. От всеки щат зависи с какви правомощия разполага съответният съдия. По една част от делата съдията решава спора по същество, по други дела съдията трябва да се съобрази с решението на журито. И тъй като има изискване за интегритет на правото, правото би трябвало да се прилага по един и същи начин от всички. Дали тези различия в отделните щати имат отношение към този интегритет?

Федерален съдия Елизабет Стонг:

- Отговорът на Вашия въпрос е следният: тези различия не нарушават интегритета на съдебната система. Вие описвате една много съществена, фундаментална разлика между статута на съдията в континенталните правни системи и в правните системи на обичайното право. Сега ще опиша трите основни стъпки на това, което случва в съдебната зала по едно дело.

Първо, това е материалният закон. Това са правилата. В обичайното право тези принципи са приложими по конкретния спор и са изведени въз основа на съдебни решения. В рамките на една такава система тези принципи се спазват от всички, тъй като са задължителни. Какви са условията, за да е валиден един договор? Двете страни трябва да са постигнали споразумение по съществените елементи. Материалноправните разпоредби са едни и същи. Те са сходни във всички правни системи. Те не се различават в отделните щати.

След материалния закон идва процесуалният закон. Става въпрос за Гражданско-процесуалния кодекс в България. В нашето законодателство този акт се нарича Федерални процесуални правила. Още преди петнадесет години бях започнала да си давам сметка за различията в подхода при континенталната система относно процедурните въпроси и съответно на системата на обичайното право. В продължение на доста години работих в Алжир. Тази правна система почива на френската правна система. Задах един въпрос на алжирските съдии: ако един кредит към банка не се погасява, но компанията работи добре с клиенти (има добри поръчки) и не е платила последната вноска, защото работниците ѝ стачкуват, работниците са окупирали сградата и счетоводителите нямат достъп до помещенията, за да наредят плащанията, възможно ли е страните да се призоват в съдебна зала и да се помолят страните да изчакаат? Може ли съдията да се обърне към страните и да им заяви, че ги призовава след две седмици, за да се изяснят финансовите проблеми? В обичайноправната система това е в моите възможности на съдия. Алжирските съдии отвориха техния гражданско-процесуален закон и посочиха, че няма такава правна норма, която да им позволява това. В моята позиция като съдия от системата на обичайното право това е нормално и това мое действие не компрометира по никакъв начин съдебния процес.

На последно място е начинът, по който си управляваш делата и насрочваш заседанията. Тъй като съм била адвокат над двадесет години, нямам проблем да се обърна към един адвокат и да го попитам: „Вие какво мислите по въпроса?“. Това не означава, че ако аз мисля, че ще реша въпроса по определен начин и той ми каже нещо друго, аз ще се съглася с него. Това не е проява на слабост от моя страна. Адвокат, който е направил погрешен извод, много скоро разбира, че е сгрешил. Разказвам Ви това, защото имам чувството, че това, за което ме питате, е свързано с дискреционните правомощия на съдията.

Другото, което мога да кажа, е, че нашата съдебна система е изключително добре ресурсно обезпечена. Има много федерални съдии. Работила съм с колеги от други правни системи, в чиито кабинети има планина от дела и преписки, които трябва да бъдат свършени до края на седмицата. Федералните съдии в САЩ не могат да насрочват дела по несъстоятелност при постъпване на всяко искане на страна. Но си мисля, че дори в континенталната правна система, ако няма съмнения в почтеността на съдията, който разглежда делото ви, той би могъл да използва подобен подход. Ние изпитваме пиетет и зачитаме във висока степен принципа на върховенство на правото. Имаме задължения и отговорности по отношение на съдебната процедура. Затова в мои заседания мога да попитам страните: „Смятате ли, че има смисъл да насроча заседанието тази седмица?“.

В заключение мога да кажа, че всичко почива на трите основни принципа: независимост, върховенство на правото и прозрачност. Някой от вас мисли ли да става съдия? Страхотно е!

Проф. д-р Екатерина Михайлова:

- Съдия Стонг, Вие казахте, че федералните съдии се назначават пожизнено. От друга страна, казахте, че се назначават за срок от четиринадесет години. Въпросът ми е за мандатността. В България е въведен принципът на независимостта и в този смисъл мандатността гарантира тази независимост. Тъй като споменахте веднъж назначаемост, а след това пожизнено избиране. Как точно стои въпросът?

Федерален съдия Елизабет Стонг:

- Само съдиите по несъстоятелността се назначават като специализиран съд.

Студентски въпрос:

- Как действа добрият съдия? Какви ценности следва да изповядва той, какви знания трябва да има, за да си върши работата, и какво поведение трябва да има?

Федерален съдия Елизабет Стонг:

- Това е много добър въпрос. Въпросът е и личен. Не става дума само за професионална квалификация или само за образование.

Първо, ако възнамерявате да ставате съдия, означава да обичате съдийството. Ако сте такъв тип човек, който иска сутрин да се събуди и да отиде на работа и в 17.00 часа да си вземе чантата и да забрави всичко, за вас не е съдийството. Съдийството ще изисква от вас цял живот да се учите. Ще трябва да разсъждавате по конкретния въпрос, след това, като видите какъв е контекстът или предметът на спора, да направите „крчка назад“ и да го видите в общия контекст. И след това отново да се върнете към правния спор, за да вземете правилно решение. Познавам съдии, които нервничат на съдийската банка. Това е работа, която изисква едновременно оптимизъм и реализъм. Защото в нея ще се сблъскате с всичко. Много е важно, въпреки че сте съдия, да осъждате хората, но да не ги съдите за това, което правят. Каквото и да се случва в съдебната зала, винаги трябва да сте с отворено съзнание. Защото може да сте сто процента сигурни какъв е правилният отговор и как да решите делото, но да се окаже, че не е така. Трябва да знаете, че някои от решенията ви няма да са правилни. Изискват се смиреност и сила. Като съдия ще се радвате на много голямо уважение заради позицията, която заемате. Това може да ви накара да си „навирите носа“. Особено важно е да знаете, че тази позиция не ви е дадена. Ежедневно трябва с труда си да оправдавате очакванията на хората, които са ви назначили.

Когато съм в кабинета заедно с помощниците си, казвам, че имам страшно сериозно отношение към работата си. И това е правилно. Въпросът е да не приемете себе си прекалено на сериозно. В моята съдебна зала до ден днешен можете да срещнете едни от най-маститите адвокати на „Уолстрийт“, сред които едно време бях и аз. Но в нея влизат и хора, които нямат пари да си позволят адвокат. Затова ми отне известно време да свикна с този човешки аспект на работата с много и най-различни хора. Имала съм случаи, когато хората са идвали при мен и са казвали, че детето им се разболяло и починало, и сега могат да се върнат към работата си. И в такъв случай първото, което трябва да кажеш, е: „Съжалявам за случилото се!“. Защото става дума за човечност.

Съвсем наскоро разглеждах дело, по което жената е с четвърти стадий на раково заболяване. Преди една година тя дойде за откриване на производство и каза, че след три седмици ѝ предстои операция. Попита ме дали мога да насроча заседанието по делото преди

операцията, защото не знаеше как ще се чувства след интервенцията. И сега, когато всеки път вляза в съдебната зала, ѝ казвам: „Здравейте, изглеждате страхотно!“. Това, че сте съдия, не означава, че трябва да загубите човешкия си облик. Това не означава, че няма да бъдете безпристрастен, че няма да зачитате върховенството на закона. И пак се връщам на това, с което започнах. Влизам в съдебната зала, казвам на жената: „Здравейте! Изглеждате страхотно!“, на всички останали казвам: „И вие изглеждате страхотно!“ и продължаваме работата си по същество.

Когато кихна в съдебната зала, адвокатите по делото ми казват: „Наздраве, госпожо съдия!“. Примерът им е последван от останалите двадесет души в залата, които също ми казват „Наздраве!“. И аз благодаря на всички. Не мисля, че това ме олекотява в очите на хората.

Извън личния аспект, в професионален смисъл трябва да сте много високограмотни. Защото всичко, което казвате и пишете, остава. Ако това ви притеснява, ще трябва да се замислите дали сте подходящи за съдийското поприще. Всеки съдебен акт, който постановяваме, трябва да бъде ясно и добре формулиран. Този тип умения също са много важни.

Студентски въпрос:

- Има ли механизъм назначените пожизнено съдии да бъдат сменени?

Федерален съдия Елизабет Стонг:

- Съществува специална формулировка в Конституцията на САЩ, която казва, че назначението е пожизнено, ако съдията се придържа към изискването се за дължността поведение. Има процедура за отстраняване от длъжност (т.нар. импийчмънт) – при взимане на подкуп, при постъпило оплакване от служител и др. Ако издадат фиш от контролните органи за движение по пътищата, това не е основание за иницирането на процедура. Въпреки че моето лично мнение е, че съдията дори когато шофира, не трябва да създава основание за издаване на акт за превишена скорост.

Конгресът на САЩ е органът, пред който се образува производството за отстраняване от длъжност за федерален съдия с пожизнено назначение. За последните тридесет години се сещам само за два случая на импийчмънт. Федералните съдии са 1000. За щастие, в САЩ тези проблеми са по-редки. Но в никакъв случай не могат да ви отстранят от длъжност, ако по-горната инстанция е отменила решението ви. Естествено, на койк съдия не му е приятно да му бъде отменен акт, но това не е основание за отстраняване от работа. Бях съдебен помощник на съдия, който при назначението ми за съдия ми каза следното: „Лиз, знай, че не си станала съдия до момента, в който по-горната инстанция не ти отмени решението. Няма да ти хареса. Трябва да си подготвена“. Преди няколко години ми отмениха решението. Наистина не ми хареса. Опитах се да си извлека поуки. А след това Върховният съд на САЩ отмени решението на апелативния съд с едно невероятно решение. Върховният съд бе посочил, че моето първоинстанционно решение е „изключително всеобхватно и задълбочено“. Тогава вече съдията, чийто съдебен помощник бях, бе починал. Тогава помахам към небесата и казах: „Аз вече съм истински съдия!“

Проф. д-р Екатерина Михайлова:

- Ще си позволя да благодаря на студентите за начина, по който питахте, по който реагирахте. Благодаря на съдия Стонг за изключително интересната и полезна лекция. Научихме доста неща за правната система на САЩ, както и за това какво е да си съдия. (Ръкопляскания.)

Благодаря на Българския институт за правни инициативи за сътрудничеството и се надяваме, че ще имаме и други съвместни инициативи. Заповядайте за обща снимка!

SPECIFIC FEATURES OF THE US JUDICIAL SYSTEM

Elizabeth Stong

On 28 March 2018 in the Aula of New Bulgarian University in the presence of students and professors of the Law Department a public lecture dedicated to the issue of some specific features of the US judicial system was presented. The lecturer was Hon.

Elizabeth Stong who is at present U.S. Bankruptcy Judge for the Eastern District of New York¹. The event has been organised by the Law Department of New Bulgarian University together with the Bulgarian Institute for Legal Initiatives.

¹ Judge Elizabeth S. Stong has served as U.S. Bankruptcy Judge for the Eastern District of New York since 2003. Before entering on duty, she was a litigation partner and associate at Willkie Farr & Gallagher in New York, an associate at Cravath, Swaine & Moore, and law clerk to Hon. A. David Mazzone, U.S. District Judge in the District of Massachusetts.